

Ç1. Kumuk halk şiirinden seřmeler¹

Aziz MERHAN²

APA: Merhan, A. (2024). Kumuk halk şiirinden seşmeler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (39), 1107-1136. DOI: 10.29000/rumelide.1471662.

Öz

Macar Türkolog Gyula (Julius) Németh (1890-1976) genç yaşında Türkçe öğrenmeye başladıktan sonra konuyla ilgili araştırmalarda bulunur. 1910 yılının Nisan ayında Uluslararası Orta ve Doğu Asya Kurumu Macar Komitesi'nin desteğiyle Kafkaslara giderek orada Balkar ve Kumuk dilleri ile ilgili derlemeler ve araştırmalar yapar. Daha sonra bunları iki farklı başlıkla üç bölüm olarak *Keleti Szemle* adlı dergide yayımlar: *Kumük és balkár szójegyzék (Kumükisches und balkarisches Wörterverzeichnis)* (1911/12, I/12. sayı, s. 91-153), *Proben der kumükischen Volksdichtung* (1911/12, III/12. sayı, s. 274-308 ve 1912, II/13. sayı, s. 129-173). Bunlardan ilki, öğrencilerinden Hüseyin Namık Orkun (1902-1956) tarafından 1940'lı yıllarda çevrilerek etüt çalışması olarak hazırlanmıştır. Çalışma, sonunda 2018 yılında Türk Dil Kurumu yayınları arasında *Kumuk ve Balkar Söz Notları* (Yayıma hazırlayan: Mustafa S. Kaçalin) adıyla çıkar. *Kumuk Halk şiirinden Seřmeler* olarak Türkçeye çevrilebilecek ikincisi iki bölümden oluşmaktadır. Burada sunulan çevirimiz ilk bölümün çevirisi olup Gyula Németh'in Kumukçadan yaptığı derlemelerin ve Almanca çevirisinin Türkçeye kazandırılmış biçimidir. Kumuk halkından derlenen 372 atasözü ve deyim, 24 bilmece ve 96 türküden oluşmaktadır. Metinlere çevirmen olarak tarafımızdan yapılan açıklayıcı kimi eklemeler ayrıç (...) ve genel eklemeler köşeli ayrıç [...] içinde verilmiştir. Ayrıca Türkçe çeviride genelde Kumukça özgün biçimi esas alınmasına karşın anlaşılmayan kimi yerlerde Almanca çeviriye başvurulmuş ve Németh tarafından hatalı çevrildiği düşünölen yerlerde köşeli ayrıçla çevirmenin önerisi eklenmiştir.

Anahtar kelimeler: Gyula (Julius) Németh, Türkoloji, Kumukça, halk şiiri

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 01.03.2024-**Kabul Tarihi:** 20.04.2024-**Yayın Tarihi:** 21.04.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1471662

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakóltesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Assoc.Prof. Dr. Yıldız Technical University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature (İstanbul, Türkiye), azizmerhan@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0001-5397-1124, **ROR ID:** https://ror.org/0547yzj13, **ISNI:** 0000 0001 2337 3561, **Crossreff Funder ID:** 501100006560

Selections from Kumyk folk poetry³

Abstract

Hungarian Turkologist Gyula (Julius) Németh (1890-1976) started learning Turkish at a young age and conducted research on the subject. In April 1910, with the support of the Hungarian Committee of the International Society of Central and East Asia, he went to the Caucasus and conducted compilations and researches on the Balkar and Kumyk languages. He later published them in three parts under two different titles in the journal *Keleti Szemle: Kumük és balkár szójegyzék (Kumükisches und balkarisches Wörterverzeichnis)* (1911/12, I/12th issue, pp. 91-153), *Proben der kumükischen Volksdichtung* (1911/12, III/12th issue, pp. 274-308 and 1912, II/13th issue, pp. 129-173). The first of these was translated by Hüseyin Namık Orkun (1902-1956), one of his students, in the 1940s and was prepared as a study. At the end of the study, it was published in 2018 among the publications of the Turkish Language Association under the name of *Kumuk ve Balkar Söz Notları* (Edited by: Mustafa S. Kaçalın). The second, which can be translated into Turkish as *Selections from Kumyk Folk Poetry*, consists of two parts. The translation presented here is a translation of the first chapter and is a translation of Gyula Németh's compilations from Kumyk and its German translation into Turkish. It consists of 372 proverbs and idioms, 24 riddles and 96 folk songs compiled from the Kumyk people. Some explanatory additions made by us as translators to the texts are given in parentheses (...) and general additions in square brackets [...]. In addition, although the Turkish translation is generally based on the original form of Kumyk, the German translation has been used in some places where it is not understood, and the translator's suggestion has been added with square brackets in places that are thought to have been translated incorrectly by Németh.

Keywords: Gyula (Julius) Németh, Turkology, Kumyk language, folk poetry

³ **Statement:** It is declared that scientific and ethical principles have been followed in the preparation process of this study and all the studies used are stated in the bibliography.
Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.
Funding: No external funding was used to support this research.
Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.
Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.
Ethics Complaint: editor@rumelide.com
Article Type: Research article, Article Registration Date: 01.03.2024-Acceptance Date: 20. 04.2024-Publication Date: 21. 04.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1471662
Peer Review: Two External Referees / Double Blind

[Atasözler, Deyimler, Bilmeceler, Türküler]

[Kumukçadan] derleyen ve [Almancaya] çeviren: Julius [Gyula] Németh

Burada Kafkasya'daki araştırma seyahatim⁴ esnasında derlediğim Kumukça metinleri yayımlıyorum.⁵ Kumukça türkülerden küçük bir seşki, *Sbornik Kavkaza*'nın XVII. cildinde bulunmaktadır; maalesef bu metinlerin transkripsiyonu (yazıçevrimi) tam anlamıyla kusursuz olmayıp kimi parçalar bazen oldukça garip yorumlanmıştır.

Bu türkülerin büyük kısmını Petrovsk, Temirhan-şura, Atlı-boyun ve Nijniy-Kazanişç şehirlerinde derledim. Çalışmamda bana öncelikle çevirmenler Mahomet Abdurrahmanoviç Tutuşeff ve Ukarhan Akamoff yardım ettiler. Kumukların gerçek tipik halk şiirlerini seyahatim hakkındaki raporlarda (KSz. XI: 164) daha önce işlemiştim.

I. Atular	Atasözleri ve deyimler
1. <i>Er haznası eski söz, er çırağı eki göz.</i>	Er hazinesi eski söz (söylenmemiş söz), er çırası (ışığı) iki göz.
2. <i>Emen ağacını yelğeni sıynanı, er yiğitni uyalğani ölğeni.</i>	Meşe ağacı eğilince kırılır, yiğit adam utanınca ölür.
3. <i>Yağşı başın sıylatır, yaman canın kuyatır.</i>	İyi, başını yüceltir; kötü, canına ıstırap çektirir.
4. <i>Ata göñnü balada, bala göñnü havada.</i>	Babanın gönlü çocukta, çocuğun gönlü havada.
5. <i>Uçarğa salğan gönen çarık çıkmas.</i>	Uçara (pazara) serilen gönden çarık olmaz.
6. <i>Ağacı yok kuru yağar, aşhğı yok buday aşar.</i>	Ağacı yok (olmayan) kuru ot yakar, ekmeği yok (olmayan) buğday yer.
7. <i>Anası yoruğa bolsa, kızı yürüşlü bolur.</i>	Anası yorga olursa kızı gezgin olur.
8. <i>Adam bar kim adamları yağşıdır, adam bar kim hayvan annarı yağşıdır.</i>	İnsan var ki insanların iyisidir, insan var ki hayvan ondan iyidir.
9. <i>Öbür [obur] aldın buvarır.</i>	Kurnaz, önceden tedbir alır.
10. <i>Kızın urmağan tizin urar.</i>	Kızını dövmeyen dizini döver.
11. <i>Aylanç bolsa da yol yağşı, aylı bolsa da kız yağşı.</i>	Dolambaçlı olsa da yol iyi, hamile olsa da kız iyi.
12. <i>Atı bar atlammas, yeri bar atlanır.</i>	Atı var atlanmaz, yeri (semeri) var atlanır.
13. <i>At tizden yiğit.</i>	At, dizden yiğittir.
14. <i>Sözden bilğeni.</i>	Söylenen bilindir.
15. <i>İt ulur, maydan kalır.</i>	İt ulur, meydan kalır.

⁴ Bk. KSz. XI, 162 ve ötesi, ayrıca *Kumükisches und balkarisches Wörterverzeichnis*, XII, 91-153 [Türkçe çevirisi: Gyula Németh, *Kumuk ve Balkar Lehçeleri Sözlüğü*, Çev. Kemal Aytaç, Ankara 1990].

⁵ Kuzey Grubu Türk dillerinden olan Kumukça, başta Kuzeydoğu Kafkasya ve Dağistan Özerk Cumhuriyeti'nde olmak üzere değışik ülkelerde yaklaşık 300 bin kişi tarafından konuşulmaktadır.

16.	<i>Yiğit ölür, şanı kalır.</i>	Yiğit ölür, şanı kalır.
17.	<i>Ak akçe kara gün için dür.</i>	Akçe akçe kara gün içindir.
18.	<i>Anasına bak, kızın al.</i>	Anasına bak, kızını al.
19.	<i>Darayna bak, bizin al.</i>	İpeğine bak bezini al.
20.	<i>Erkeklik on busa, toğuzu hilladır.</i>	Erkeklik on ise, dokuzu hiledir.
21.	<i>Artık mal göz çıkarırmaz.</i>	Fazla mal göz çıkarmaz.
22.	<i>İtke çarık etsen, özü aşar.</i>	Köpeğe çarık yapsan, kendisi yer.
23.	<i>Eski düşman el bolmas.</i>	Eski düşman dost olmaz.
24.	<i>Eki gemeni kuyruğun tutğan sūğa ağar.</i>	İki geminin kuyruğuna tutunan suya düşer.
25.	<i>Eçki berğen koy alır.</i>	Keçi veren koyun alır.
26.	<i>Kuş konmas kuru kolğa.</i>	Kuş konmaz kuru dala.
27.	<i>Alma tereğinnen arek tüşmes.</i>	Elma, ağacından uzağa düşmez.
28.	<i>Ortak öğüzden yaman buzau kolay.</i>	Ortak öküzden kötü buzağı iyidir.
29.	<i>Auzdan çıkğan başha tiyer.</i>	Ağızdan çıkan (laf) baş ağrıtır.
30.	<i>Ay abdal, ay derviş, akçe bulan biter iş.</i>	Ey abdal, ey derviş, akçeyle biter iş.
31.	<i>Onbeşinneği kız ya erde gerek, ya yerde gerek.</i>	On beşindeki kız ya erde gerek, ya yerde (toprakta) gerek.
32.	<i>Ulanı yoknu kızı sirewçe barır.</i>	Oğlu olmayanın kızı sürüye gider.
33.	<i>Altı hapsa er toyar, altmış hapsa at toyar.</i>	Altı lokmaysa er doyar, altmış lokmaysa at doyar.
34.	<i>Azın hadirin bilmeğen köpnü hadirin bilmes.</i>	Azın kadrini bilmeyen, çoğun kadrini (de) bilmez.
35.	<i>Aç hadirin tok bilmes.</i>	Açın hâlimden tok anlamaz.
36.	<i>Elçiğe ölüm yok.</i>	Elçiye zeval olmaz.
37.	<i>Er yalğan aytmas, ep yalğan aytar.</i>	Adam yalan söylemez, zekâ yalan söyler.
38.	<i>Eki harbuz bir kolğa siymas.</i>	İki karpuz bir koltuğa sığmaz.
39.	<i>Eşek eşekni borçğa haşır.</i>	Eşek eşeği borca kaşır.
40.	<i>Eriññenni er almas, er alsa da, saklamas.</i>	Erineni adam almaz, adam alsa da saklamaz.
41.	<i>Kalğan işşe kar yavar.</i>	Kalan işe kar yağar.
42.	<i>Kazançı pusunnan toyar.</i>	Kazancı kokuyla doyar.
43.	<i>Anası aytar, kızı kaytar.</i>	Anası söyler, kızı geri döner.
44.	<i>Arba bulan tauşan tutmas.</i>	Arabayla tavşan tutulmaz.

45.	<i>Arba sinnan soğ yol görsetegen köp bolur.</i>	Araba devrildikten sonra yol gösteren çok olur.
46.	<i>Ėars urup toy eterdey.</i>	Alkış tutup düğün yapar gibi.
47.	<i>Adam boyu opurak, terek boyu yapırak.</i>	İnsan boyu kıyafet, ağaç boyu yaprak (taşır).
48.	<i>Atasın öltüręenni ulanı unutmas, kuyruğun geřęenni yılan unutmas.</i>	Babasını öldüreni oğlu unutmaz, kuyruğunu keseni yılan unutmaz.
49.	<i>At minmeğen at minse, çaba-çaba öltürür.</i>	Ata binmeyen ata binse, birini öldürür.
50.	<i>Ton giymeğen ton giyse, kağa-kağa bittirir.</i>	Giysi giymeyen giysi giyerse, kahkahayı kopartır.
51.	<i>Er gişini sözü ölgüünçe özü ölsün.</i>	Erin sözü ölürse kendisi de ölür.
52.	<i>Kumuknu soğu hakılı mağa busa edi degen Noğaylı.</i>	Kumuk'un aklından birazı benim olsaydı der Nogay.
53.	<i>Yurt yovuğun tanır.</i>	Köy halkı yöresini tanır.
54.	<i>Ustadan şekirt ozar.</i>	Çırac ustayı geçer.
55.	<i>Ekew birewnü teğnirisi</i>	İki birin tanrısıdır.
56.	<i>Asılsız atęa minse atasın tanumas.</i>	Asılsız (aşlı olmayan), ata binerse babasını tanımaz.
57.	<i>Eki öğüzüm aranna, ne kayęım bar boranna.</i>	İki öküzüm de ahırda, ne kaygım var borandan.
58.	<i>İşlemeğen tişlemes.</i>	Çalışmayan dişlemez (yiyemez).
59.	<i>Aşap toymağan yalap toymas.</i>	Yemekle doymayan, yalamakla da doymaz.
60.	<i>Konak konaknı süymes, üy yessi ekisinne süymes.</i>	Misafir misafiri sevmez, ev sahibi ikisini de sevmez.
61.	<i>Az aşım, awrumağan başım.</i>	Az aşım, ağrısız başım.
62.	<i>Aç kursağım, tınç kulağım.</i>	Kursağım aç, kulağım dinç.
63.	<i>Az aça asıl yaşa.</i>	Az ye, iyi yaşa.
64.	<i>Öğüz ölse et, arba sınsa ot.</i>	Öküz ölse et, araba kırılrsa odun (kahr).
65.	<i>Awliyanı kulağı bolmay.</i>	Aptalın kulağı olmaz.
66.	<i>Eçki: koynu götüne karağız dep ayta bolęan dey.</i>	Keçi, koyunun götüne bakınız diye söylemiş.
67.	<i>Az awru ansat ölüm.</i>	Az ağrı, kolay ölüm.
68.	<i>Erni er öltürmes, namus öltürür.</i>	Eri er öldürmez, namus öldürür.
69.	<i>Awzu kınęır bolsa da bay söylesin.</i>	Ağzı eğri olsa da, zengin konuşsun.
70.	<i>İt haplar, kerwan geçer.</i>	İt ürür, kervan yürür.
71.	<i>İçi getkenni iştanı bilir.</i>	İshal olanı iç donu bilir.

72.	<i>Arw katun hoşuda yahşı.</i>	Güzel kadın komşulukta iyidir.
73.	<i>Köp söz kuranna yaraşır.</i>	Çok söz Kur'an'a yaraşır.
74.	<i>Etmeğim arw bolsa yolda oturup aşar man.</i>	Ekmeğim iyiye yolda oturup yerim.
75.	<i>Allah bermeğenni molla bermes.</i>	Allah'ın vermediğini molla vermez.
76.	<i>Aksak karğa aldın uçar.</i>	Aksak karga önden uçar.
77.	<i>Açık awz aç kalmas.</i>	Açık ağız aç kalmaz.
78.	<i>Elde bolsa kolda dır.</i>	Elde olan koldadır.
79.	<i>Köp söznü azı yahşı, az söznü özü yahşı.</i>	Çok sözden azı iyidir, az sözün özü iyidir.
80.	<i>Özüm değen gözüm dür.</i>	Özüm (kendim) diyen gözümdür.
81.	<i>'Allah' değen aç kalmas.</i>	'Allah' diyen aç kalmaz.
82.	<i>'Ah' değen mahrum bolmas.</i>	'Ah' diyen mahrum olmaz.
83.	<i>Allah urğannı payhammar da karğar.</i>	Allah'ın vurduğunu peygamber de kınar.
84.	<i>Örge karap pikir et, tömeñne karap şükür et.</i>	Yukarı bakıp düşün, aşağı bakıp şükret.
85.	<i>Gelme baksa egiz-egiz, getme baksa segiz-segiz.</i>	Gelirken bakınca iki, giderken bakınca sekiz (görür).
86.	<i>Eşekke katun bolma, bolsañ çıda.</i>	Eşeğe kadın olma, olursan dayan.
87.	<i>Gişi bolur gişini gişi bulan işi var, gişi bolmas gişini gişi bulan işi var.</i>	İnsan olan insanın insan ile işi var, insan olmayan insanın insan ile işi var
88.	<i>Açnı gözü etmekte, toknu gözü hikmette.</i>	Açın gözü ekmekte, tokun gözü hikmette.
89.	<i>Alaşanı ayaktan, biyiğini baştan yibermak gerek.</i>	Aşağıdakini ayaktan, büyüğünü baştan savmalıdır.
90.	<i>Ananı kadı kaçırrsa kimne sorawğa barırsan.</i>	Ananı kadı kaçırırsa kime şikâyet etmeye gideceksin.
91.	<i>Arw azar, kılık ozar.</i>	Güzellik azalır, ahlâk çoğalır.
92.	<i>At tuyağın tay basar.</i>	At toynağını tay basar.
93.	<i>Atolu öz töresin özü eter.</i>	Aptal kendi töresini kendi belirler.
94.	<i>Er kollunnağına çomart.</i>	Er kollardakine cömerttir.
95.	<i>Arw arw tüğül, süyğen arw.</i>	Güzel olan güzel değil, sevilen güzeldir.
96.	<i>Abay urğan awrtmas.</i>	Babanın vurduğu ağrıtmaz.
97.	<i>Bolmağan ağaçnı túbünne tūmağan tawşan bola.</i>	Olmayan ağacın dibinde doğmamış tavşan olur.
98.	<i>Ullu aytğannı etmeğen muradına yetmeğen.</i>	Büyük laf eden muradına ermez.

99.	<i>Gözden tayğın göññülden tayar.</i>	Gözden uzak olan gönülden ırak olur.
100.	<i>Ortak üyğe ot tüşşün.</i>	Ortak eve ateş düşer.
101.	<i>Sal baylağın sū geçer.</i>	Sal bağlayan su geçer.
102.	<i>At awnağın yerde tük kalır.</i>	At oynadığı yerde kıl bırakır.
103.	<i>Altun gesegen yerinne sıylı.</i>	Altın kesen bıçak, yerinde değerlidir.
104.	<i>'Ana' değen kaba dır.</i>	'Ana' diyen kabadır.
105.	<i>Üyü yoknu küyü yok.</i>	Evi olmayanın rahatı olmaz.
106.	<i>At miññenniki ton giyğenniki.</i>	At binenin, elbise giyenindir.
107.	<i>İt kanlı bolsun, yiğit canlı bolsun.</i>	İt kanlı olsun, yiğit canlı olsun.
108.	<i>İneli kız ersiz.</i>	İğneli kız kocasız kalır.
109.	<i>Eri tirgewç bolsa katun urlawç bolur.</i>	Kocası uyanık olursa kadın açgözlü olur
110.	<i>Eri yamannı eññinnen, katunu yamannı yeyññinnen.</i>	Kocanın kötüsü eninden, kadının kötüsü yeninden (belli olur).
111.	<i>İt boranlı gün koturur.</i>	Köpek boranlı günlerde kudurur.
112.	<i>Öktemlikni artınnan kıldırıp yürür ħorluk.</i>	Kibirliğin ardından horlama gelir.
113.	<i>Uçuznu yiliği tatmas.</i>	Ucuz etin iliğinin tadı olmaz.
114.	<i>Eşek getkinçe yol bitsin.</i>	Eşek gittikçe yol biter. (Gitmemektense eşekle gitmek daha iyidir.)
115.	<i>Ağaçta biy bolmas.</i>	Ağaçta bey olmaz.
116.	<i>Ulanım üyde urusu tışğarı, kızım üyde kılığı tışğarı.</i>	Oğlum evde, dışarıya gücünü; kızım evde dışarıya ahlakımı (yansıtır).
117.	<i>Azıklı at arımas.</i>	Yemlenmiş at zayıflamaz.
118.	<i>At çaba dep it çaba.</i>	At hediye edileceği (söylenir), köpek hediye edilir.
119.	<i>Oğumay molla bolğın, çokumay kargı bolğın.</i>	Molla olduğu hâlde okumaz, karga olduğu hâlde didiklemez.
120.	<i>Açğa kazan asdırma.</i>	Aça kazan koydurma!
121.	<i>Ulanlıkta uru eter, ulla bolsa toba eter.</i>	Gençlikte halt eder, yaşlılıkta tövbe eder.
122.	<i>Ağşamğı tuar bek olar.</i>	Akşamki davar bey olur. (Akşam gezen öküz çok böğürür.)
123.	<i>Erimni eki göleği bolmasın.</i>	Kocanın iki gömleği olmasın.
124.	<i>Ağıratnı azabunnan dünyanı namusu güçlü.</i>	Ahiretin azabından dünyanın namusu güçlüdür.
125.	<i>Awzu bulan kuş tuta.</i>	Kuş, ağız ile tutar.

126.	<i>Aşama tamak, giyme boy.</i>	Yemeğe boğaz, giymeye endam (gerek).
127.	<i>Ol eşekte yüğüm de yok, yardan uçsada kayğım da yok.</i>	O eşekte yüküm de yok, yardan uçarsa kaygım da yok.
128.	<i>Osurmağan götten iş çıkmas.</i>	Osurmayan götten iş çıkmaz.
129.	<i>Awrumağan başmı yawluk bulan baylamas.</i>	Ağrımayan baş, yağlıkla bağlanmaz.
130.	<i>Göz görmese gönül süymes.</i>	Göz görmese gönül sevmez.
131.	<i>Elde adam bolmasa, itte miner töbeğe.</i>	Köyde (iyi) adam olmasa, köpek de çıkar tepeye.
132.	<i>Uyalmağan noğaylı buyurmağan aşnı aşar.</i>	Utanmayan Nogay ikram edilmeyen yemeği yer.
133.	<i>Tegin kuyruk yolla yatmas.</i>	Kuyruk öylesine yolda yatmaz.
134.	<i>Awru meniçün, öleyim seniçün.</i>	Ağrı benim için, öleyim senin için. (Hastalık benim yüzümden, ölümüm senin yüzünden.)
135.	<i>Alğan bir günahlı, aldrğan miñ günahlı.</i>	Yapan bir günah işler, yaptıran bin günah.
136.	<i>Tul katun tülkü bolur.</i>	Dul kadın tilkiye dönüşür.
137.	<i>Eşek töşek hadirin bilmes.</i>	Eşek, döşeğin değerini bilmez.
138.	<i>Ögüz yessine götğen yok.</i>	Öküz sahibini koruyan yok.
139.	<i>Özgeğe çoñhur kazğan özü tüşer.</i>	Başkasına çukur kazan kendi düşer.
140.	<i>Köp dos tutğan dossuz kalır.</i>	Çok dost isteyen dostsuz kalır.
141.	<i>Ekew kağıssa birewğe yer bolur.</i>	İki kişi tartışınca biri yer bulur.
142.	<i>İt itni aşamas.</i>	İt iti yemez.
143.	<i>Geç gelğen konak yanınnan aşar.</i>	Geç gelen konuk, yanda yer.
144.	<i>Ersiz katun yüğensiz at.</i>	Kocasız kadın dizginsiz at(a benzer).
145.	<i>Adam söyler kadar görer.</i>	İnsan gördüğü kadarını söyler.
146.	<i>Awru hadirin saw bilmes.</i>	Hastalığı, sağlam olan bilmez.
147.	<i>Eski süyek, yarıñı yaş, esime tüşğenne yilayım.</i>	Eski kemik, yeni yaş, aklıma düştükçe ağlarım.
148.	<i>Aytlğan söz atılğan ok.</i>	Söylenen söz atılan oktur.
149.	<i>Altmuşda komuz üyreñgen ahiratta soğar.</i>	Altmışında kopuz öğrenen ahirette çalar.
150.	<i>İt kotursa yessin habar.</i>	Köpek kudurursa sahibini ısırır.
151.	<i>Açılansañ burnuñ hap.</i>	Kızarsan burnunu ısır.
152.	<i>İt itke buyurur.</i>	İt ite buyurur.

153. *Al döğürçek kaydan yürüse art döğürçek annan yürür.* Ön teker nereden giderse arka teker oradan gider.
154. *Üydeği yaman kırdadı yamannı getirir.* Evdeki kötü dışarıdaki kötüyü getirir.
155. *Gelinim sağa aytaman, kızım sen tujna.* Gelinim sana söylüyorum, kızım sen dinle.
156. *Ayđa karap it haplar.* İt aya karşı havlar.
157. *Et hurtlansa tuz seber, tuz hurtlansa ne seber?* Et kurtlanırsa tuz serpilir, tuz kurtlanırsa ne serpilir?
158. *İmansıznu hakınnan dinsiz gelir.* İmansızın hakkından dinsiz gelir.
159. *Polan yerde altun bar barsa bağır tabulmas.* Altın olan yerde bakır bulunmaz.
160. *Etken işiñ bütün et, osurağın tütün et.* Yaptığın işi tam yap, osuruğunu duman et.
161. *Eski yamağannı esi geter.* Eskiye yamayanın aklı gider.
162. *Orman giyiksiz bolmas.* Orman geyiksiz olmaz.
163. *Erte oñmađan geç oñmas, geç oñmađan heç oñmas.* Erken solmayan hiç solmaz, geç solmayan hiç solmaz. [Erken onmayan hiç onmaz, geç onmayan hiç onmaz.]
164. *Yessine oşamağan mal haramdır.* Sahibine yakışmayan mal haramdır.
165. *Öksüz ulak saklasağ awzuñ burnuñ may eter, yetim bala saklasağ awzuñ burnuñ kan eter.* Öksüz oğlak saklasan ağzın burnun yağ olur, yetim çocuk saklasan ağzın burnun kan olur.
166. *Uyasınna ne görđen uçđanınna onu eter.* Yuvasında ne gördüyse uçarken onu yapar.
167. *Köp yaşıağan köp bilmes, köpnü görđen köp biler* Çok yaşıyan çok bilmez, çok gören çok bilir.
168. *Bahanasız uruşığan bahanasız yaraşır.* Nedensiz savaşıyan nedensiz barışıır.
169. *Ata kardaş mal kardaş, ana kardaş can kardaş.* Aynı babadan iki kardeş malda kardeşdir, aynı anadan iki kardeş candan kardeşdir.
170. *Altun başlı katunnan bağır başlı er artık.* Altın başlı kadından bakır başlı adam daha değerlidir.
171. *Eşek saburnu hadirin bilmes.* Eşek, sabrın değerini bilmez.
172. *Alđasađan sũ denizge yetmey.* Hızlı akan su denize ulaşmaz.
173. *Güçük it bolur, it kart bolur.* Küçük (köpek) köpek olur, köpek böylece kart olur.
174. *Bolur adam on yaşınna baş bolur, bolmas adam kırk yaşınna yaş bolur.* Adam olan on yaşında baş olur, adam olmayan kırk yaşında çocuk kalır.
175. *Bilğen bilğenin işler, bilmeğen barmağın tişler.* Bilen bildiğini yapar, bilmeyen parmağını dişler.
176. *Gemede gemeçi bulan uruşma.* Gemide gemiciyle uğraşma.

177.	<i>Başta bolsa börk tabulur.</i>	Başta olan börk (kolay) bulunur.
178.	<i>Bal tutğan barmağın yalar.</i>	Bal tutan parmağını yalar.
179.	<i>Bir atnı yaşlılığınnan miñ at sū içer.</i>	Bir atın becerikliliğiyle bin at su içer.
180.	<i>Bek baylağan çeçilmes.</i>	Sıkı bağlanmış olan çözülmez.
181.	<i>Kimni arabasına minseñ, anı yırın yırla.</i>	Kimin arabasına binsen, onun türküsünü söyle!
182.	<i>Buğağa buzaw tiymes.</i>	Boğaya buzağı değmez.
183.	<i>Bödeneni üyü yok.</i>	Bıldırcının evi yok.
184.	<i>Gişi tūğan yerde bolmas, toyğan yerde bolur.</i>	İnsan doğduğu yerde değil, doyduğu yerde olur.
185.	<i>Bilmeymen değen bir söz.</i>	Bilmiyorum sadece bir sözdür.
186.	<i>Buyurğan aşar kulaknı.</i>	Buyuran, kulağını yer.
187.	<i>Biyğe inamma, sūğa tayamma.</i>	Beye inanma, suya dayanma.
188.	<i>Yetim öz ginnigin özü geser.</i>	Yetim kendi göbeğini kendi keser.
189.	<i>Ylanı süymegen otu teşiginı kırıyına bitedey.</i>	Yılanı sevmeyen, deliğinin önünde ateş yakar.
190.	<i>Bal bar üyde bala yok.</i>	Bal olan yerde, çocuk olmaz.
191.	<i>Balık süyğen götün sūğa urar.</i>	Balık seven, götünü suya sokar.
192.	<i>Bir atğa bir kamuçu taman.</i>	Bir ata bir kamçı yeter.
193.	<i>Kul bulan aşama, kusturmasa çıştirir.</i>	Kul ile yemek yeme, kusturmasa püskürtür.
194.	<i>Balanın balası baldan tath.</i>	Çocuğun çocuğu (torun) baldan tatlıdır.
195.	<i>Bir yılğa koyan teri de çidağan.</i>	Tavşan derisi de bir yıl dayanır.
196.	<i>Gelse üy boş, gelmese dağı hoş.</i>	Gelse ev boş, gelmese daha hoş.
197.	<i>Barağan balahğa geleğen balah arığan ögüzge çiriğen salam.</i>	Giden feryada gelen feryat, zayıflayan öküze çürüyen selamet.
198.	<i>Barda bayram yokta hayran.</i>	Varda bayram yokta hayran (şaşkın).
199.	<i>Barmak soksa bal eksir.</i>	Parmağını soksa bal eksir.
200.	<i>Kömeği güçlü bolsa, kiyiz-kazık yerçe girer.</i>	Yardım güçlü olsa, kazık yere girer.
201.	<i>Bıtır ölğenñe bıyıl yaş.</i>	Geçen yıl ölene bir yıllık çocuk.
202.	<i>Beş barmakta teñ bolmay.</i>	Beş parmak bir olmaz.
203.	<i>Bakkan semizin aşamas.</i>	Dikkatli olan yağlı yemez.
204.	<i>Bitine açulanğan tonun otğa salır.</i>	Bitine kızan giysisini ateşe atar.

205. *Köprü salđan özü geçer, kuyu kazđan özü tüşer.* Köprü kuran kendi geçer, kuyu kazan kendi düşer.
206. *Bal balçık aşatr.* Bal balçık yedirir.
207. *Börü kılın taşlasa da kılığın taşlamas.* Kurt kılını atsa da huyunu terk etmez.
208. *Balık başınnan çirir.* Balık baştan kokar.
209. *Kiseğne malın yok bosa, tiliğne balığ yokmu?* Kesende malın yoksa da, dilinde balın yok mu?
210. *Barlık yaraştırır, yokluk talaştırır.* Varlık barıştırır, yokluk tartıştırır.
211. *Balamı yaşdan üyret.* Çocuğunu küçükken yetiştir.
212. *Bu dünyamı pokluğu bar da akça yokluğu.* Bu dünyanın bokluğu, nedeni paranın yokluğudur.
213. *Bolđan boldu, torba toldu.* Olan oldu, torba doldu.
214. *Bir çakka içki içken eki keren humar bolur.* Bir bardak içki içen iki kere kumar oynar.
215. *Geçe yürüden erten süyünür.* Gece yürüyen (yaşayan) sabah sevilir.
216. *Tana yekken tarıkmas.* Danaya dizgin gerekmez.
217. *Toyđa barsağ toyup bar, aç bolursağ kaytđınça.* Düğüne gitsen tok git, aç gidersen dönünce (ye).
218. *Sovukka ot yaktırma* Soğukta ateş yakma.
219. *Toktağan yal alır, yürüden yol alır.* Duran dinlenir, yürüyen yol alır.
220. *Tegenekni bilep itti etmes.* Değneği bileylemek olmaz.
221. *Gün görmeğen gün görse günnüz çirak yanırır.* Gün görmeyen gün görse, gündüz (bile) çıra (mum) yakar.
222. *Güşten salđan gözünü nürü bolmas.* Güçle bakan gözün nuru olmaz.
223. *Tarini bürtüğünnen teđđirini günü köp.* Tanrının günü darının tanelerinden çoktur.
224. *Küleme hoşşuğa, gelir başına.* Gülme komşuğa gelir başına.
225. *Börüden korkkan koy etmes.* Kurttan korkan koyun beslemez.
226. *Tirmenne kapçık yaraşır.* Değirmene torba yaraşır.
227. *Tari salđan boza içer.* Darı eken, boza içer.
228. *Köşeni malı göz aldınna yağşı.* Kösenin malı göz önünde iyidir.
229. *Güçke töre yok.* Güce töre yok.
230. *Tauknu esinne tari.* Tavuğun isteği darıdır.
231. *Tařđa talaw tiymes.* Taş yara almaz.
232. *Kerwan koştu bosa kerwansaray yerinne.* Kervan gitse de, kervansaray yerinde durur.

233.	<i>İt kuyruğuna buyurur.</i>	İt, kuyruğuna buyurur.
234.	<i>Malla kanna kart bolmas.</i>	Mal ile kan yaşlanmaz.
235.	<i>Molla özüne yol tabar.</i>	Molla kendine yol bulur.
236.	<i>Tişi yırtılay, içi kartılay.</i>	Dışı parlar, içi sallanır.
237.	<i>Tapğan süyünür, tanığan alır.</i>	Bulan sevinir, tanıyan alır (evlenir).
238.	<i>Taw tawğa yolukmas, er erğe yoluğur.</i>	Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.
239.	<i>Malı yoknu sıyı yok.</i>	Malı olmayanın namusu yoktur.
240.	<i>Mişik balasın aşar.</i>	Kedi yavrularını yer.
241.	<i>Teşikli taş yerde kalmas.</i>	Delikli taş, yerde kalmaz.
242.	<i>Temtek terisin tas eter.</i>	Deli, derisini kaybeder.
243.	<i>Tilde süyek yok amma süyekni sınıra.</i>	Dilde kemik yok, ama kemiği kırar.
244.	<i>Töşegiğe göre ayağın uzat.</i>	Döşegiğe göre ayağını uzat.
245.	<i>Tauk ta örge karap su içe.</i>	Tavuk, yukarı doğru su içer.
246.	<i>Temirni kızuwna töbele.</i>	Demir tavında dövülür.
247.	<i>Toyğan yerde it kahr.</i>	İt, doyduğu yerde kalır.
248.	<i>Mişik balasın aşama süyğenne çıçğaηηa oşayder.</i>	Kedi, yavrularını yediği için sığana benzer.
249.	<i>Tawlu bilgen dalalay.</i>	Dağlı ovayı bilir.
250.	<i>Tūğan yerden toyğan yer yahşı.</i>	Doğduğun yerden doyduğun yer iyidir.
251.	<i>Tutğan yerden çubuk sımmas.</i>	Çubuk tutulduğu yerden kırılmaz.
252.	<i>Tülkü eki keren tuzakka tüşmes.</i>	Tilki iki kere aynı tuzağa düşmez.
253.	<i>Tawğa göre kar yavar.</i>	Dağa göre kar yağar.
254.	<i>Taw tawşansız bolmas.</i>	Dağ tavşansız olmaz.
255.	<i>Can sıydan toymas.</i>	Can namusla doymaz.
256.	<i>Malay öldü, mal kaldı.</i>	Çocuk öldü, mal kaldı.
257.	<i>Samursaknı kırk gün işi çıkmağan.</i>	Sarımsağın kırk gün kokusu çıkmaz.
258.	<i>Çıçğan balası kap teşer.</i>	Sığan yavrusu çuvalı deler.
259.	<i>Çaykalğan tiş tüşmey kalmas</i>	Sallanan diş düşmeden kalmaz.
260.	<i>Maktançıkni götü açık.</i>	Palavracının götü açık.
261.	<i>Harakatta bereket.</i>	Harekette bereket var.

262. *Mollanı özüne karama, sözüne kara.* Mollanın kendisine değil, sözüne bak.
263. *Ėapmasa da may yağşı, bermese de bay yağşı.* Yenilmese de yağ iyi, vermese de zengin iyi.
264. *Ėonşunu Ėorazı kazday görünür, katunu kızday görünür.* Komşunun horozu kaz gibi görünür, karısı kız gibi görünür.
265. *Namartnı çirağı yammaz.* Namerdin çırası (mumu) yanmaz.
266. *Düğüden pilaw bolur.* Pirinçten pilav olur.
267. *Deņiz baştan bulęanır.* Deniz, baştan bulanır.
268. *Dünyanı sũ alsa, ördekte ne kayęı.* Dünyayı su alsa, ördeğe ne kayęı (gerek).
269. *Dünya bir betin görsetir, bir götün görsetir.* Dünya bir yüzünü gösterir, bir götünü gösterir
270. *Doņuznu alası kulası bolmas.* Domuzun alacası bulacası olmaz.
271. *Dos başęa, duşman ayakęa karar.* Dost başa, duşman ayağa bakar.
272. *Dawçu kuru kalmaz.* Kavgacı cezasız kalmaz.
273. *Nasibiņni kozdan bil, kozdan bilme, kızdand bil.* Nasibini cevizden bil, cevizden bilme, kızdand bil.
274. *Nasipsizge boş tübek atılır.* Nasipsize boş tüfek atılır.
275. *Tatarın tili yeter başına.* Tatarın dili yeter başına.
276. *Dos egiz, duşman segiz.* Dost ikiz, duşman sekiz.
277. *Zamana sağa göre bolmas, sen zamanağa göre bol.* Zamane sana göre olmaz, sen zamaneye göre ol!
278. *Nasdan Ėas tuvar.* Çamurdan Ėas doğar.
279. *Har kim bilęenin aytar.* Herkes bildiğini söyler.
280. *Duřmanęa töre etseņ dostuņęa bolur.* Duşmana doğru olursan dostun olur.
281. *Yağşılık et, deņizęe at, balık bilme se Ėalk bilir.* İyilik yap, denize at; balık bilmezse Halik bilir.
282. *Yağşını asılınnan sorama.* İyinin aslını sorma!
283. *Yaņņız taş kala bolmas.* Tek taş, kale olmaz.
284. *Köp oynağan bir gün tınar.* Çok oynayan bir gün susar.
285. *Adam söyleşir, Ėayvan yalaşır.* İnsan konuşur, Ėayvan koklaşır.
286. *Eki kılıç bir kınęa girmes.* İki kılıç bir kına girmes.
287. *Gişini atına miņņen tez tüşer.* Başkasının atına binen tez düşer.
288. *Silkin üçün barmak tüşmes, sũ tüşer.* Serinlik için parmak gerekmez, su gerekir.

289.	<i>Süt bulan girğen siyek bulan çığar.</i>	Sütle giren kemikle çıkar.
290.	<i>Sen saw, biz salamat.</i>	Sen sağ, biz selamet.
291.	<i>Sokur süyegen bir göz, eki bolsa ne söz.</i>	Körün istediği bir göz, iki olsa ne söz.
292.	<i>Sıññan şışa biri gelmes</i>	Kırılan şışe geri gelmez.
293.	<i>Söylep bilmegen soğup kaçar.</i>	Konuşmayı bilmeyen sövüp kaçar.
294.	<i>Sen biy, men biy, atğa biçen kim sala?</i>	Sen bey, ben bey, ata yemi kim vere?
295.	<i>Sakla samannı, gelir zamanı.</i>	Sakla samanı gelir zamanı.
296.	<i>Saklağannı sakalına.</i>	Saklayanın sakalına.
297.	<i>Sizge bişmegen bizge de güymes.</i>	Size pişmeyen bize de tat vermez.
298.	<i>Sözü sözge oşamay, awzu sözden boşamay.</i>	Sözü söze benzemez, ağzı sözden boşalmaz.
299.	<i>Şariatta uyat yok.</i>	Şeriatta (yasada) utanç olmaz.
300.	<i>Har gişini bir derti, tirmençini sū derti.</i>	Herkesin bir derdi, değirmencinin su derdi.
301.	<i>Soññu maral kuyruksuz.</i>	Son meral (geyik) kuyruksuzdur.
302.	<i>Haygewge har gün bayram.</i>	Tembele her gün bayram.
303.	<i>Sıyr sawp bilmegeññe azbar kıññır bolur</i>	İnek sağmayı bilmeyene ahır dar olur.
304.	<i>Soğan sirek bolsa, başı ullu bolur.</i>	Soğan seyrek ekilirse, başı büyük olur.
305.	<i>Sabur túbü sarı altun.</i>	Sabrın sonu sarı altındır (selamettir).
306.	<i>Har zaman 'meni, meni' bolmas.</i>	Her zaman 'bana, bana' olmaz.
307.	<i>Yaşlıkkka yaşlılık har gişini işi dir, yamanlıkkka yaşlılık er gişini işi dir.</i>	İyiliğe iyilik her kişinin işidir, kötülüğe iyilik er kişinin işidir.
308.	<i>Sıyr sokmakçı bolur, yaman takmakçı bolur.</i>	Sığır vurmak ister, kötü kazıklamak ister.
309.	<i>Soñda aşāğan soñ toyar.</i>	Son yiyen son doyar.
310.	<i>Hakl yaşta bolmas, başta bolur.</i>	Akıl yaşta değil, baştadır.
311.	<i>Bulak başınnan toññar.</i>	Pınar, başından donar.
312.	<i>Sıyr sawp yaw etmegen.</i>	Sığır sağarak yağ yapılmaz.
313.	<i>Eski yaman saw etmegen.</i>	Eski kötülük düzeltilmez.
314.	<i>Saññraw üçün eki keren namaz çağırmas.</i>	Sağırı iki kere namaza çağırmaslar.
315.	<i>Alim bolmaktan adam bolmak çetin.</i>	Âlim olmak değil, insan olmak zordur.
316.	<i>Pastan baylık bir aylık.</i>	Kavundan zenginlik bir aylık (olur).
317.	<i>Payhamar da öz başına dua etğen.</i>	Peygamber de kendi başına dua eder.

318. *Yağşı söz can azığı, yaman söz baş kazığı.* İyi söz can azığı, kötü söz baş kazığı.
319. *Yamannı tuhumuna karama.* Kötünün tohumuna (soyuna) bakma!
320. *Pastan bişti, salkın tüştü.* Kavun pişti (olgunlaştı), salkın (serinlik) düştü.
321. *Kılık bilgen gişige kıyn bolur bu dünya, kılık bilmes gişige kıyma bolur bu dünya.* Ahlâk bilen kişiye zor olur bu dünya, ahlâk bilmez kişiye eğlence olur bu dünya.
322. *Yaman bergenin aytar, yağşı görgeñin aytar.* Kötü, verdiğini konuşur; iyi, gördüğünü anlatır.
323. *Koyçunu tayağınnan, gelinni ayağınnan.* Çoban sopasından, gelin ayağından tanınır.
324. *Kıymı bizge, kıyması sizge.* Zoru bize, eğlencesi size.
325. *Katun alsan balta al, ayakların çalt al.* Kadın alırsan balta (da) al, ayaklarını kes (de) al!
326. *Yılamağan yağşa emçek bermes.* Ağlamayan çocuğa meme verilmez.
327. *Kızı barnı nazı bar.* Kızı olanın nazı olur.
328. *Kılıç kıyn gesmes.* Kılıç, kederi kesmez.
329. *Konakka aşın berme, kaşık ber.* Konuğa aş verme, kaşık ver.
330. *Yolawçu yolda yağşı.* Yolcu yolunda gerek.
331. *Yañız terek baw bolmas.* Tek ağaçtan bağ olmaz.
332. *Kuruğa koşulup çiy de yanar.* Kuruyla birlikte yağ da yanar.
333. *Kulnu bir gözü yalçını eki gözü sokur.* Kulun bir gözü, gündelikçinin iki gözü kördür.
334. *Küşkanıñ kıyma altunnan bolsa da kul seni yetti ataña it tişin.* Kuskunun altından olsa da kul senin yedi sülaleni it bilecek.
335. *Yessi yoknu börü aşar.* Sahibi olmayanı kurt yer.
336. *Kulluk etken biylik tabar.* Kulluk eden beylik bulur.
337. *Ölümden ħorluk yaman.* Namussuzluk ölümden kötüdür.
338. *Kazanmı başı açık bolsa itke namus.* Kazanın üstü açık olsa bu, köpeğin namusunu sınar.
339. *Kazak ulañña kara yörmede azıktır.* Kazak, rüyada oğlana bakarsa bu iyiye işaretir.
340. *Yüz gün arek bir gün gerek* Yüz günlük yol için bir gün gerek.
341. *Yetim yeñsiz olur.* Yetim yensiz olur.
342. *Kart koynunna kalaç bar.* İhtiyar koynunda Kalaç çöreği var.
343. *Kamuşlu yer gömüşlü yer.* Kamışlı yer gümüşlü yerdir.
344. *Yalğançını şahatı yağınna bolur.* Yalancının şahidi yanında olur.
345. *Kazançı kaynamasa, kazan kaynamas.* Kazancı kaynatmazsa, kazan kaynamaz.

346.	<i>Kattı yawn tez toktar.</i>	Hızlı yağmur tez diner.
347.	<i>Kabu yel kap tolturur.</i>	Doğu rüzgârı torba doldurur.
348.	<i>Kuru kaşık awz yırtar.</i>	Kuru kaşık ağız yırtar.
349.	<i>Kayna kazan altı ay, oltur konak yetti ay.</i>	Kayna kazan altı ay, otur misafir yedi ay!
350.	<i>Kuldan tūğan kul bolmas, yaman tūğan kul bolur.</i>	Kuldan doğan kul olmaz, kötü doğan kul olur.
351.	<i>Yalğançını gertisine de inam yok.</i>	Yalancının gerçeğine de inanan yok.
352.	<i>Yaññı elek çüide bolur, yaññı gelin üyde bolur.</i>	Yeni elek çivide olur, yeni gelin evde olur.
353.	<i>Yağşı bolsa biyden, yaman bolsa kuldan.</i>	İyi olsa beyden, kötü olsa kuldan.
354.	<i>Yağşığada mal koyma, yamañña da mal koyma.</i>	İyiye de mal bırakma, kötüye de mal bırakma!
355.	<i>Yazğan bolur yanbašta.</i>	Leğen kemiği düzgün olur.
356.	<i>Yaman atğa miññinçe yayaw yürü talğınça, yaman katun alğınça kısır kalsın kaññınça.</i>	Kötü ata binince arkasından yayan yürürsün, kötü kadın alınca her zaman kısır kalırsın.
357.	<i>Yessiz karğış yerin tabar.</i>	Sahipsiz beddua yerini bulur.
358.	<i>Yiğitke yetmiş türlü hüner az.</i>	Yiğide yetmiş türlü hüner az.
359.	<i>Yaman bolsañ asarlar, yuaş bolsañ basarlar.</i>	Kötü olsan asarlar, hoş olsan ezerler.
360.	<i>Yetimni kursağı yetti bolur.</i>	Yetimin kursağı yedidir.
361.	<i>Yarlı gişi akçasın yaman tūar bittirir.</i>	Yoksul kişinin akçesini kötü davar bitirir.
362.	<i>Yılğın otu yıl yanar, yıl yansa da ılıtmas.</i>	Ödleşin ateşi bir yıl yanar, bir yıl yansa da ısıtmaz.
363.	<i>Yaşı yaşına, başı başına teñ.</i>	Yaşı yaşına, başı başına denk.
364.	<i>Yaññurdan kaçıp çorğağa tüşşen.</i>	Yağmurdan kaçan doluya tutulur.
365.	<i>Yolla yolukkan yollaş bolmas.</i>	Yolda yürürken yoldaş bulunmaz.
366.	<i>Yırtık tonnan er çıkar.</i>	Yırtık dondan er çıkar.
367.	<i>Yetim kimni dese, aş bergenni der.</i>	Yetim kimi söylese, kendine yemek vereni söyler.
368.	<i>Yağşı yalğan bu yalğan, kılını yuttu bu yılan.</i>	İyi yalan bu yalan, kılı yuttu bu yılan.
369.	<i>Yırçığa tarik bir saz, bir söz.</i>	Türküçünün ihtiyacı bir saz, bir söz.
370.	<i>Yaññurlar yawsa yer yaşnar, yamanlar tūsa daw başlar.</i>	Yağmurlar yağınca yer ıslanır, kötüler doğunca savaş başlar.
371.	<i>Yol azabı kör azabı.</i>	Yol azabı kör azabı.
372.	<i>Yaññı da yaññı, yamalğan da yaññı.</i>	Yeni de yeni, yamalanın da yeni.

II. Bilmeceler

1. *Segiz tükten, dört bazar,
Eki maydan bir dallal.*
*Tükten: segiz cennet. Bazar: dört mazhab.
Maydan: dünya bulan aşrat. Dallal: allahu taála.*
2. *Geçe görgeñ tüş nedir?
Başha tüşşen iş nedir?
Üç yüz altmış butakta
Miñ segiz yüz kuş nedir?*
Tüş: dünya. İş: ölüm. Butak: bir yıldağı günler. Kuş: namazlar.
3. *Ol ne dir ge ki bar insanna
Üçten artık bolmadı hayvanna,
Senne bar, menne de, alamda yok,
Har gişide bar desem adamna yok.*
*Bir eki üçten heç artık bolmadı,
Dörtünü biri yerde heç kim görmedi.
Şamña barğan üçüsün görüp geldi,
Misriğe barğan heç birin görmedi.
Yazıda bolağan tüyünler.*
4. *Dört tatar ok atar.
Sıyrıñ emçekleri.*
5. *On segiz miñ baw ne dir?
Yetmiş eki daw ne dir?
Kırk miñ tükten bir şahar,
Awru ne dir, saw ne dir?*
Baw: maşluk alam. Daw: tiller. Awru: cahiller. Saw: alimler. Tükten: şaharlar. Şahar: dünya.
6. *Ol ne dir ge yüz dür anı barmağı
Segiz ayak üstünne dört turmağı
Beş başı bar, segiz göz dür görmağı
Ne acayıp, beş barıp dört kaytmağı?
Canaza*
7. *zun-uzun kalalar,
İçinne kaz balalar,
Tübünnen sũ yiberse*

Bilmeceler

- Sekiz dükkân, dört pazar,
İki meydan bir tellal
Dükkân: sekiz cennet. Pazar: dört mezhep.
Meydan: dünya ile ahiret. Tellal: Allahuteala.
- Gece görülen düş nedir?
Başa düşen iş nedir?
Üç yüz altmış budakta
Bin sekiz yüz kuş nedir?
Düş: dünya. İş: ölüm. Budak: bir yılın günleri.
Kuş: namazlar.
- Bu nedir ki ikisi var *insanda*,
Üçten fazla olmadı *hayvanda*,
Sende var, bende var, *âlemde* yok,
Her *kişide* var desem *adamda* yok,
Bir, iki, üçten hiç fazla olmadı,
Dörtünü bir yerde hiç kimse görmedi.
Şam'a giden üçünü de görüp geldi,
Mısır'a giden hiç birini görmedi.
(İtalik sözcüklerde) Arap harfli yazılış(ın)da diyakritik işaretler (kullanılmaktadır.)
- Dört Tatar ok atar.
Sıyrıñın memeleri.
- On sekiz bin bağı nedir?
Yetmiş iki dağı nedir?
Kırk bin dükkân bir şehir,
Hasta nedir, sağ nedir?
Bağı: yaratılmış âlem. Dağı: diller. Hasta: cahiller.
Sağı: âlimler. Dükkân: şehirler. Şehir: dünya.
- Bu nedir ki yüzdür onun parmağı,
Sekiz ayaküstünde dört durağı
Beş başı var, sekiz gözdür görmeğe
Ne acayıp, beş gidip dört gelmesi?
Cenaze
- Uzun uzun kaleler,
İçinde kaz yavruları,
Dibine su verilirse,

	<i>Örge bağıp baralar.</i>	Yukarı doğru çıkarlar.
	<i>Habicaymı tereği.</i>	Mısır sapı.
	<i>Arı de lap-lap,</i>	Orada lap-lap,
	<i>Beri de lap-lap,</i>	Burada lap-lap,
8.	<i>Kiyiz kaplap</i>	Keçesi şişirilip
	<i>Şüñkü saplap.</i>	Sapı odundan.
	<i>Körükte aş bişirmek.</i>	Körükte yemek pişirmek.
	<i>Aylana aylana aylı bola.</i>	Döne döne hamile kalır.
9.	<i>Urçuk</i>	Kirmen
	<i>Oneki dir anası,</i>	On ikidir anası
	<i>Kırk segiz dir uyası</i>	Kırk sekizdir evi,
10.	<i>Üç yüz altmış yimirtğası,</i>	Üç yüz altmış yumurtası,
	<i>Eki bolur balası.</i>	İki olur çocukları.
	<i>Ana: bir yıldağı aylar. Uya: cumalar.</i>	Ana: bir yılın ayları. Ev: haftalar. Yumurta: günler.
	<i>Yimirtğa: günler. Bala: Köktegi ay da gün de.</i>	Çocuklar: Gökteki ay ve güneş.
	<i>Soltanı salamat</i>	Sultanı selamet,
11.	<i>Kulları karamat.</i>	Kulları keramet.
	<i>Soltan: allahu taāla. Kullar: payğamarlar.</i>	Sultan: Allahuteala. Kullar: Peygamberler.
	<i>Şeker çaçtm, tuz bitti.</i>	Şeker ekim, tuz bitti.
12.	<i>Haşınmak.</i>	Kaşınmak.
	<i>Tabun-tabun turnalar,</i>	Büyük büyük turnalar,
	<i>Taw başınna yorğalar.</i>	Dağ başına uçarlar,
13.	<i>Eti haram, şorpası halal</i>	Eti haram, çorbası helal,
	<i>Ol ne bolur, mollalar?</i>	Bu nedir mollalar?
	<i>Bal-cibin.</i>	Arı.
	<i>Awzu bir, tili eki, canı yok,</i>	Ağzı bir, dili iki, canı yok,
14.	<i>Söyleygen sözlerini sanı yok.</i>	Söylediği sözlerin sayısı yok.
	<i>Kalam.</i>	Kalem.
	<i>Aranna bar, üyde yok,</i>	Aranda (ahırda) var, üyde (evde) yok,
15.	<i>Ormanna bar, kırdı yok.</i>	Ormanda var, kırdı yok.
	<i>Nun degen harp.</i>	Nun (ن) harfi.
	<i>Allah bergen top yimik,</i>	Allah yaratmış top gibi,
	<i>Ayağı kolu yok yimik,</i>	Ayağı, kolu yok gibi.
16.	<i>İçi kızıl gül yimik,</i>	İçi kızıl gül gibi,
	<i>Üstü yaşıl ot yimik.</i>	Üstü yeşil ot gibi.
	<i>Harbuz.</i>	Karpuz.
17.	<i>Töbü bir, başı eki,</i>	Dibi bir, başı iki,

	<i>Başınna eğkiniki.</i>	Başında keçininki
	<i>Senek.</i>	Çatal.
18.	<i>Ol ne dir ge kaŋŋa oşar, kamı yok;
Katunu yok, eri yok,
Yaşlarını sanı yok.
Ėarbus.</i>	Bu nedir ki kana benzer, kanı yok;
Karısı yok, kocası yok,
Çocuklarının sayısı yok.
Karpuz.
19.	<i>Eki ana, on bala,
Amma atı bir bola.
Barmaklar.</i>	İki ana, on çocuk,
Ama adları bir hepsinin.
Parmaklar.
20.	<i>Yukka giççi döğürçek,
Özü har kimne de gerek.
AĞça.</i>	Yük için küçük teker,
kendisi herkese gerek
Para.
21.	<i>Arşunlu tüğül, putlu tüğül,
Amma özü har kimne bar.
Hakıl.</i>	Arşınlı değil, pullu değil,
ama kendisi herkeste bulunur.
Akıl.
22.	<i>Canlıdan cansız tuvar,
Cansızdan canlı tuvar.
YımurtĖa.</i>	Canlıdan cansız doğar,
Cansızdan canlı doğar.
Yumurta
23.	<i>Kat-kat tonlu, karış boylu.
Ėapusta.</i>	Kat-kat elbiseli, bir karış boylu.
Lahana.
24.	<i>'Gel' dese gelmey, 'gelme' dese gele.
Adamnı ernileri.</i>	'Gel' deyince gelmez, 'gelme' deyince gelir.
İnsan dudakları.
III.	<i>Sarıllar</i>	<i>Türküler</i>
1.	<i>Kökte yolluz sanar-mu?
Yerde panar yanar-mu?
Haldaşmay kağız yazsam,
Hawliyağa sanar-mu?</i>	Gökte yıldız sayılır mı?
Yerde ışık yanar mı?
Gizliden mektup yazsam,
Aptal bunu anlar mı?
2.	<i>Sirewden bir koy tuttum
Üstünne yünü bulan.
Sağa hasiret, salam
Altın mühürü bulan.</i>	Sürüden bir koyun tuttum
Üstünde yünü ile
Sana hasret, selam (yolluyorum)
Altın mühürü ile.
3.	<i>Koluma kalam alıp
Yazuvumnu yazaman.
Sen esime tüřęenne
Awrumaylı azaman.</i>	Elime kalemi alıp,
Yazmaya başlıyorum.
Sen aklıma gelince,
Hastalanmadan zayıflıyorum.
4.	<i>Mecitte mutalimler</i>	Camide talebeler,

5. *Kolunnağı kalamu.
Altun yawlukka tüyüp
Sağa Allahı salamu.
Sağa salam yazaman
Sarı kutuk tolturup.
Meni yimik sen süyseñ
Yılar üyde olturup.*
6. *Kara kozunu soyup
Ak kozunu bıçaklap,
Sağa salam yazaman
Üç öbüp, üç guçaklap.*
7. *Ananay ayta turup
Awrudu yayaklarım.
Gel dey turup gelmezge
Sıñnanmu ayaklarım?*
8. *Uyun sibir, çöbüñ tök,
Purham sibir sū bürküp,
Ne kıyın gelgen sağa
Özüñnen özüm ürküp.*
9. *Mençi seni süyemen
Bolmayman birde turup.
Bir seni süymaklıktan
Öle turaman kurup.*
10. *almanı ali ne dir?
Yok zatnı barı ne dir?
Ulan süymey kız süyse,
Anı madarı ne dir?*
11. *Yüreğüm awruy tura,
Çaynamağa çayır yok.
Eki süyğen bir bolup
Geñleşmese hayır yok.*
12. *Ekibiz de bir edik
Bawğa bitken gül edik.
Duşman girdi arağa
Biz şulay tüşüledik*
13. *Kökte ay gürelleşsin
Yerde çatır kurarday,*
- Ellerinde kalemler.
Altın mendile sarıp,
Sana Allah`ın selamını (yolluyorum).
Sana selam yazıyorum
Sarı kutuya doldurup,
Benim gibi sen sevsen,
Ağlarsın evde oturup.
Kara kuzuyu (koyunu) sağıp,
Ak kuzuyu kesip,
Sana selam yazarım
Üç öpüp, üç kucaklayıp.
Sürekli şarkı söyleyip,
Ağrıdı yanaklarım.
Gel diyor gelmezse
Kırılır mı ayaklarım?
Evini süpür, çöpünü dök,
Su döküp girişi süpür,
Ne zor gelmiş sana
Senden benim ürkütüğümü.
Ben ki seni seviyorum,
Bir yerde duramıyorum,
Bir seni sevmekten
Kuruyup öleceğim.
Elmanın alı nedir?
Yok olanın hepsi nedir?
Oğlan sevmese kız sevse,
Bunun anlamı nedir?
Yüreğim ağrıyıp durmakta,
Çiğnemeye sakız yok.
İki seven bir olunca,
İlişkiye girmese hayır yok.
İkimiz de bir idik,
Bağda biten gül idik.
Duşman girdi aramıza
Biz böyle değildik.
Gökte ay dönsün,
Yerde çadır kurulsun,

	<i>Düyneni bulut alsın,
Ekibiz de turarday.</i>	Dünya bulut alsın,
İkimiz de ayakta dururuz.
14.	<i>Sen süye dep eşitip
Az kaldım süye turup.
Alırman süyğenimni
Kalırsañ güye turup.</i>	Senin sevdiğini duyduğumda,
Sevgimden hastalandım,
Alırım sevdiğimi,
Eğer o da özlerse.
15.	<i>Sen süyğenne süyğemmen,
Sen koyğanna koyğamman,
Seni yalğallarınnan
Aşağannay toyğamman.</i>	Sen sevdiğinde sevdim,
Sen bıraktığında bıraktım.
Senin yalanlarını
Yemekten doydum.
16.	<i>Aş t'aşama* bolmayman
İçimni güyeninnen
Tili kuyğur adamlar
Ayıra süyğenimnen.</i>	Yemek yiyemiyorum
İçimin acısından
Dili kötü insanlar (beni)
Sevdiğimden ayırmak ister.
17.	<i>Men seni süydüm, koydum.
Ekinçi alırmandıp.
Seni esiğe gelmesin
Öññöğe barırmannıp.</i>	Ben seni sevdim ve ayrıldım,
Başkasını alacağım.
Senin aklına gelmesin
Başkasına gideceğim.
18.	<i>Yürü sizğe, gel bizğe
Kurman et aşamağa.
Adamlağa söz salıp
Kıyın bar yaşamağa.</i>	Yürü size, gel bize
Kurban et yemeğe
İnsanlara söz salıp
Zorluk var yaşamağa
19.	<i>Birewnü arağma
Birewnü kovuğuna.
Şolay yalğın bolurmu
İnanğan yovuğuna?</i>	Birinin samanına
Birinin kovuğuna.
Böyle yalan olur mu
İnanğın yavukluna?
20.	<i>Yalğın aytma yaraymu?
Asıllanı balası.
Yalğın aytğan gişini
Uluş kalsın anası.</i>	Yalan söylemek yakışır mı?
Asılların çocuğu.
Yalan söyleyen insanın,
Uluşup kalsın anası,
21.	<i>Yalğın ayttım, yanğılıım,
Yammonok bek uyallım,
Ayıp ta bollu sennen
Geçmesen bolmas mennen.</i>	Yalan söyledim, yanıldım,
pek çok utandım,
Ayıp da olur senden
Geçmezsen olmaz benden.
22.	<i>Gözleriñ göğ-ğöğ.</i>	Gözlerin göğ göğ

* aş da aşama.

23. *Yaşını yaman söğer.
Seni de ayıtp muññaysam
Gawr da göz-yaş töğer.
Gözleriñ göğer-göğer
Gök balawz uwğannay.
Bir bolayık candosum,
Bir anadan tūğannay.*
24. *Gözleri gök bolamu,
Gök balawz uvmasa?
Eki kardaş bolamu,
Bir anadan tūmasa.*
25. *Sarı daraym eni,
Yel awdarsın gemeni.
Añırñ tüz bolmasın
Unutup koysañ meni.*
26. *Awzuñ arū oymaktay,
Buğaññ kardan aktay.
Ne kılığın yarağan,
Seni adamlar maktay.*
27. *Adamlar bizin koymay
Oçarda da, meçte de,
Adamlağa açūğa
Bir bolurbuz heçte de.*
28. *Olturursuñ, turursuñ
Obur yabalak yimik.
Açılğan ak mamayñ
Mamuk somalak yimik.*
29. *Kaşlarıñ kanat yimik,
Gözleriñ manat yimik;
Munça neye ürkkensen
Kara görğen at yimik.*
30. *Kaşlarıñ kanat yimik,
Gözleriñ manat yimik;
Awzuñnan çıkkın sözüñ
Kuranna ayat yimik.*
31. *Kaşların kalam-kalam.
Gözleriñ perviy almaz.*
- İyiye kötü söver
Seni de konuşup bunaltsam
Gavur da göz yaşı döker
Gözlerin göğ göğ
Göğ balmumu ufalanmış gibi
Bir olalım can dostum,
Bir anadan doğmuş gibi.
Gözleri göğ olur mu,
Göğ balmumu ufalanmasa?
İki kardeş olur mu,
Bir anadan doğmasa?
Sarı ipeğın eni,
Yel batırsın gemiyi.
Sonun doğru olmasın
Unutup koyarsan beni.
Ağzın güzel bir yüksük
Saçların kardan beyaz.
Davranışların ne güzel,
Seni insanlar beğenir.
İnsanlar bizi (rahat) bırakmıyor,
Pazarda da, iş yerinde de,
İnsanların kötülüklerine karşı
Bir olacağız her zaman.
Oturursun, durursun
Kötü baykuş gibi
Açılan ak memenin
Pamuk sümelek gibi.
Kaşların kanat gibi,
Gözlerin manat gibi,
Bunca niye ürkersin
Kara gören at gibi.
Kaşların kanat gibi,
Gözlerin manat gibi,
Ağzından çıkan sözün
Kur'an'dan ayet gibi.
Kaşların kalem kalem,
Gözlerin seçkin elmas

32. *Ömürüñ şulay getme,
Vallah-bille yaramas.
Sap altun istakannan
Çay içtim, şeker tişnep,
Geliredim yanına
Bürliattan yol işlep.*
33. *Muna gele turaman,
Yipten pehlivan kurup.
İmanımni cenneti,
Bolmayman sensiz turup.*
34. *Karağanna görmeymen
Aldımnan öteğenni.
Süğellik ötüp tura,
Bilmeymen neteğenni.*
35. *Karadım, gördüm seni,
Görğennok bollum haşık,
Sağa haşık bolğallı
Kalmadı kanım kaşık*
36. *Kaşlarıñni karası,
Kariş bardır arası.
Nür tapsın seni tapkan
Payğambarı balası.*
37. *Yaşşı bulan yamannı
Açılsın aralığı.
Kırğın bulan getermu
Göñjümnü karalığı?*
38. *Alaman dey ulanı,
Alma koymay atası.
Atasını başına
Ulanını baltası.*
39. *Yürüdüm yollar bulan,
Yüz miñ hıyallar bulan.
Alayım kamalıñni
Sıralı kollar bulan.*
40. *Tawlardan tawlar biyik.
Sızğırta çığar giyik.
Anañ sennen süyünsün*
- Ömrünü böyle geçirme,
Vallah billa yaramaz.
Saf altın bardaktan
Çay içtim, şeker ısırıp,
Gelirdim yanına
Pırlantadan yol işleyip.
Buna geliyorum,
İpten pehlivan kurup.
İmanımın cenneti,
Ben sensiz yaşayamam.
Baktığında görmüyorum
Önümden geçeni
Aşk geçip duruyor
Bilmiyorum ne yapacağımı.
Baktım, gördüm seni,
Görür görmez oldum aşık,
Sana aşık olalı
Kalmadı kanım (bir) kaşık.
Kaşlarının karası,
Kariş vardır arası.
Nur bulsun seni bulan
Peygamberin çocuğu.
İyi ile kötünün
Açılsın aralığı.
Kesmek ile geçer mi
Gönlümün karalığı?
Alacağım diyor oğlanı,
Almaya koymuyor babası.
Babasının başına
Oğlunun baltası.
Yürüdüm yollar ile,
Yüz bin hayaller ile.
Alayım kemerini
Mutlu eller ile.
Dağlardan dağlar büyük.
Işıkla çıkar geyik.
Annen seninle sevinisin,

	<i>Gömüş surayıl yimik.</i>	Gümüş sürahi gibi.
	<i>Anaŋ sennen süyünsün</i>	Anan seninle sevensin
	<i>Etiŋnen etmeğınen.</i>	Etinle ekmeğınle.
41.	<i>Lepekeŋni göterip</i>	Saçlarımı kaldırıp
	<i>Üç öpmeğe betiŋnen.</i>	Üç öpümlük yüzünle.
	<i>Anaŋ sennen süyünsün</i>	Annen seninle sevensinn
	<i>Etiŋnen papayıŋnan.</i>	Etinle ekmeğınle
42.	<i>Kökkö bağıp baktırıp</i>	Göğe doğru baktırıp
	<i>Haŋmağa mamayınnan.</i>	Yemeğe mamayıla
	<i>Terekler başı bürlü,</i>	Ağaçların başı tomurcuk,
	<i>Çeçek açar yüz türlü.</i>	Çiçek açar yüz türlü.
43.	<i>Tuğülŋen allıŋıday,</i>	Değilsin eskisi gibi,
	<i>Bolğansan başha türlü.</i>	Olmuşsun başka türlü.
	<i>Men seni süyegenim,</i>	Ben seni sevdiğimi,
	<i>Bir allahğa ayannır.</i>	Bir Allah biliyor.
44.	<i>Gel meni şulay koyma,</i>	Gel beni böyle bırakma,
	<i>Süyseŋ mağa inannır.</i>	Seviyorsan beni inandır.
	<i>Keten gölek kurutma,</i>	Keten gömlek kurutma,
	<i>Aytğan söziŋ unutma.</i>	Söylediğın sözü unutma.
45.	<i>Sen esime tüşğenne</i>	Sen aklıma düştüğünde
	<i>Bolmayman sū da yutma.</i>	Boğazımdan su bile geçmez.
	<i>Dermette Narun-kala,</i>	Derbentte Narun-kale,
	<i>Marmar taş dır baruwu</i>	Mermer taştır duvarı
46.	<i>İnsan köp tür düynede,</i>	İnsan çoktur dünyada,
	<i>Yoktur sennen arıwu.</i>	Yoktur senden güzeli.
	<i>Men sizge geliredim.</i>	Ben size gelirdim,
	<i>Anaŋ koymay gelmege.</i>	Annen izin vermez gelmeye.
47.	<i>Süyegeniŋni bilsem</i>	Sevdiğini bilsem
	<i>Kabul edim ölmeğe.</i>	Kabul ederdim ölmeyi.
	<i>Dermette Narun-Kala,</i>	Derbent'te Narun-kale,
	<i>Maşın-arbanı hızı.</i>	Demiryolunun [otomobilin] hızı.
48.	<i>Katunum yok, kızım yok,</i>	Karım yok, kızım yok,
	<i>Mağa gel haŋı kızı.</i>	Bana gel, kadın, kız.
	<i>Ullu da bol, giççi de.</i>	Büyük de ol, küçük de.
49.	<i>Tobukka gel, tizğe gel.</i>	Topuğa gel, dize gel.
	<i>Sen meni süye busaŋ</i>	Eğer beni seviyorsan

50. Erten, aħřam bizęe gel.
İstolla pialaman,
Aytmağa uyalaman,
İstakanna kaşıkman,
Tezden sağa haşıkman.
51. Mecitte mutalimler,
Kolunna eki kalam.
Sen yibergen salamęa
Vā aleyküm salam!
52. Bozulsun top-arbalar
Döwrçeklerin taşlap.
Canım seni içiņne
Yetti yařıņnan başlap
53. Olcasız otaw bolmas,
İçki barsa daw bolmas.
Süygen dostan ayrılrsa,
Awrū bolmay, saw bolmas.
54. Kıp kıız kıızlı ĥoraz
Kırda da otlar bawda da
Heç esimnen getmeysen
Awruda da sawda da.
55. Sak sak samursak,
Bawęa biter samursak.
şu kıız busurman tuğül
Dos bolmacak kurumsak.
56. Soğanın per dew yok,
Samursaknı öņņü yok.
şu kıız busurman tuğül
Dos bolmağa göņņü yok.
57. Başım awruy, baş gerek,
Yanıma yoldaş gerek;
Yat yoldaşlar gerek-mi?
Anadaş yollaş gerek.
58. Ya bir allah dep aytıp
Gemeci miner gemeğe.
ĥum üyrülüp taş yawsun
Sen bolmağan düyneğe.
- Sabah, akşam bize gel.
Masadaki piyaleyim,
Söylemeye utanıyorum,
Bardaktaki kaşığım,
Tezden sana aşığım.
Camide mutalimler,
Elinde iki kalem.
Yolladığın selamına
Ve aleyküm selam!
Bozulsun top arabaları
Tekerlerini fırlatıp.
Canım senin için (var)
Yedi yaşından başlayıp.
Kadınsız oda olmaz,
İçki varsa dağ olmaz.
Seven, dosttan ayrılrsa,
Hasta olmaz, sağ olmaz.
Kıpkızıl horoz,
Kırda da otlar bağda da
Hiç aklımdan gitmiyorsun
Hastalıkta da sağlıkta da.
Sak sak sarımsak,
Bağda biter sarımsak.
şu kıız müslüman değil
Sevdiğim olmayacak kafir?
Soğanın kabuğu yok,
Sarmısağın da yok.
şu kıız müslüman değil
Dost olmaya gönlü yok.
Başım ağrıyor, baş gerek,
Yanıma yoldaş gerek;
Yabancı yoldaşlar gerekir mi?
Akraba yoldaş gerek.
Ya bir Allah, diye söyleyip
Gemici biner gemiye.
Kum birikip taş yağsın
Senin olmadığın dünyaya.

59. *Ya bir allah, ya allah
Ya düyneler yasağan.
Sabur tübü sar altun,
Hökünür alğasağan.*
60. *Alğasamay neteyim,
Çığıp bara yüreğim.
Sağa karap kabuna
Kaḡḡah köküreğim.*
61. *Kaḡḡah kökürekler,
Kardan ak tır bilekler.
Men sennen ayrılmaman
Bolsa da ne gerekler.*
62. *Terezeden karayman,
Karayman boylap boylap.
Sen esime tüşğenne
Yılayman oylap oylap.*
63. *Tereze tüpte oturup
Soktum komuz urdum ḡars.
Sen esime gelğenne
Geçe yılaw, günnüz yaş.*
64. *Terezeden karaysan,
Karaysan boylap boylap.
Men esiḡe tüşğenne
Yılaysan oylap oylap.*
65. *Terezeden karaysan
Lepekeḡni taraysan,
Kızdan katun bolğansan,
Enni neḡe yaraysan?*
66. *Tapança bulan urup
Şöşşe bulan paralap
Yarayım yüreğimni
Yaḡḡız üyde aralap.*
67. *Oh seni otuḡ söḡḡür!
Otun neḡe yakmaysan?
Süyemen dep aytasan
Bir burulup bakmaysan.*
- Ya bir Allah, ya Allah
Ya dünyayı yaratan.
Sabrın sonu sarı altın,
Sabretmeyen pişman olur.
Sabredemiyorum ne yapayım,
Yerinden fırlıyor yüreğim.
Sana doğru baktığımda
Ne güzel göğsüm
Ne güzel göğüsler,
Kardan aktır bilekler.
Ben senden ayrılmam,
Olsa da ne gerek.
Pencereden bakarım,
Bakarım eğile eğile.
Sen aklıma düştüğünde
Ağlarım düşüne düşüne.
Pencere dibinde oturup
Çaldım kopuz, tuttum alkış
Sen aklıma geldiğinde
Gece ağlayış, gündüz yaş.
Pencereden bakarsın,
Bakarsın eğile eğile.
Ben aklına düştüğümde
Ağlarsın düşüne düşüne.
Pencereden bakarsın
Saçlarını tararsın
Kızdan kadın olmuşsun,
Şimdi neye yararsın? (bkz. Nr. 86)
Tabancayla vurup
Kılıçla paralayıp
Yarayım yüreğimi
Yalnız evde oturup.
Ateşini söndürmemelisin,
Ateşini niye yakıyorsun?
Seviyorum diye söylüyorsun
Bir dönüp bakmıyorsun.

68. *Gesip aşar almanı,
Sınıırıp aşar koznu.
Ne aytma göññün baredi
Şunnan ulla söznü.*
69. *Sen sağınsağ gelirsen
Karlı tawlanı söğüp.
Men sağınsam yılarman
Ala gözden kantöğüp.*
70. *Getken gele bilmeymu?
Neğе kaldım batlıp?
Çoyun kalağa tüşğün
Topğa salıp atılıp.*
71. *Anay sağa, sen mağa
Sen gereğediñ mağa.
Sar' ayaklı kuşlardan
Salam yiberdim sağa.*
72. *Sağa sözler aytayım,
Sen tıñla kulak yayıp,
Sağa şulay aytmağa
Hay, hay ayıp, hay ayıp.*
73. *Karçığa kalalarda.
Kaz muññayır köllerde,
Yaşaw haram, ölüm parz
Sen bolmağan ellerde.*
74. *Kökte karağai tahta,
Yerğе түşe simmakta.
Seni dosuñnu gördüm
Sü alağan bulakta.*
75. *Köp sözüm sağa yetmey,
Can süygen kannan getmey,
Canım seni köp süye,
Öññöni kabul etmey.*
76. *Men giyikli talada,
Sen kiritli kalada.
Uzatılsa kol yetmey,
Uzun yol bar arada.*
- Kesip yerler elmayı
Kırıp yerler cevizi,
Ne söylemek isterdi gönlün
Bundan daha büyük sözü
Sen üzülsün [özlersen] gelirsin
Karlı dağları aşıp.
Ben özlersem ağlarım
Ela gözden kan döküp.
Giden gelmez mi?
Nerede batıp kaldım?
Demir kaleye düşüp
Beni topa koyup atıp
Annen sana, sen bana
Sen gerekirdin bana.
Sarı ayaklı kuşlardan
Selam gönderdim sana
Sana sözler söyleyeyim
Sen dinle kulak verip,
Sana böyle söylemeye,
Hay hay söyleyip, hay söyleyip
Kartal kalelerde.
Kaz bağırır göllerde.
Yaşamak haram, ölüm farz.
Sen olmayan yerlerde.
Gökte çam ağacı tahtası,
Yere düşse kırılır.
Senin dostunu gördüm
Su alınan pınarda.
Çok sözüm sana ulaşmaz,
Can seven candan geçmez,
Canım seni çok sever,
Başkasını kabul etmez.
Ben geyikli tarlada,
Sen kilitli kalede.
Uzatılsa kol yetmez,
Uzun yol var arada.

77. *Alması san, alı san,
Şaptalı san bawlanı;
Sayak kalsın süygellik,
Awrūlu eter ulanı.*
78. *Caznı gün yalan çepken,
Kırğuy bödene tepken,
ala gözüñ kim sorğan?
Oñ yayağım kim öpken?*
79. *Ay gawr maral awçu,
Tegenek tutar bawçu,
Koynuñnağı narlağa
Men bolayım saklawçu.*
80. *Hay gawr ala mösşe,
Aş berğenñe yalıññan,
Ol ne dir koynuñnağı
At torbaday salıññan?*
81. *Koysirewşe koy koşar,
Koyçular kırda yaşar,
Hey, hey alay ozukta
Börü kozunu aşar.*
82. *Samaylarıñ sarı altın,
Tögülsün yayağınğa.
Payhamar dua kılsın
Har başhan ayağınğa.*
83. *Hay gawr, ala mösşe,
Aş berğenñe yalıññan,
Şu kızın mamayları
At torbaday salıññan.*
84. *Seni allah saklasın
Süymey karağan gözden;
Baldan tolğan piala,
Ya biy içer ya özden.*
85. *Samaylarıñ sarı altın,
Tarağannay gömüş ak.
Menne süyğenmen seni,
Senne süy allahğa bak.*
- Elmasısın, alısın,
Bahçedeki şeftalısın,
Saklı kalsın sevgin,
Hasta eder oğlanı.
- Yaz günü yalın çepken,
Kartal bildircin tepmiş,
Ela gözünü kim sorar?
Sağ yanağımı kim öpmüş?
- Ey hilekar geyik avcısı,
Değnek tutar bağcı,
Koynundaki narlara
Ben olayım saklayıcı.
- Ey hilekar alaca köpek,
Yemek verene yaranan,
O nedir koynundaki
At torbası gibi sallanan.
- Sürüye koyun katar
Çobanlar kırda yaşar,
Hey, hey öyle elbette
Kurt kuzuyu yer.
- Saçların sarı altın,
Dökülsün yanağınğa.
Peygamber dua etsin,
Her bastığın ayağınğa.
- Hey hilekar, alaca köpek,
Yemek verene yalanan,
Şu kızın memeleri
At torbası gibi sallanan.
- Seni Allah saklasın
Sevmeden bakan gözden,
Balla dolan piyaleyi,
Ya bey içer ya asilzade.
- Saçların sarı altın,
Tarayana gömüş ak.
Ben seviyorum seni,
Sen de sev, Allah'a bak.

86. *Terezeden karaysan,
Tulumlarıı taraysan,
Kız ediı katun bolluı,
Enni neğer yaraysan?*
87. *At bolmağı taydannır,
Çabar yeri maydannır,
Koynunına bazar tükên,
Sokmakları kaydannır?*
88. *Makkadan, Madinadan,
Hiri-taqdan, Çergesten
Men kıynlı, sen dertli,
Maga getmessen esden.*
89. *İparlı köküregiı,
Cennet tir koynunınu içi.
Çaręını taza sakla,
Meniki dir yemişi.*
90. *Hüseymi deyen gentte
Hüseı deyen kuş gördüm
Cennetni altın tağınna
Seni bulan tüş gördüm*
91. *Yürüşüıı yürek yara,
Yüreğim sağa kara,
Süıe busaı mağa bak,
Süımey busaı tışęara.*
92. *Ağaç-awllu busan,
Ath-boyunlu busan,
Biz bilmeygen neli sen
Bizge kaçan gelisen.*
93. *Aylanasan ayday bolup
Abzardan uzun boynunı
Havadağı kazlardan
Sen arüsen
Awl tolęan kızlardan.*
94. *Arülüğun ağşam tüşan ay yimik.
Seni ataı hoca yimik, bay yimik.*
95. *Seni ataı hoca dağı bay dağı*
- Pencereden bakarsın
Saçlarını tararsın
Kız idin kadın oldun,
Şimdi neye yararsın? (bkz. Nr. 65)
- At olması taydandır,
Koştuğu yeri meydandır,
Koynunda pazar dükkân,
Sokakları neredendir?
- Mekke`den, Medine`den,
Hiri-dağdan, Çerges`ten
Ben kederli, sen dertli
Hiç gitmezsin aklımdan.
- Güzel kokulu göğsün,
Cennettir koynunun içi.
Gövdeni taze sakla,
Benimkidir yemişi.
- Hüseymi denen köyde,
Hüseı denen kuş gördüm.
Cennetin altın yatağında
Senin ile düş gördüm.
- Yürüyüşün yürek yarar,
Yüreğim sana bakar.
Seviyorsan bana bak,
Sevmiyorsan dışarıya.
- Ağaç-awllı mısın?
Ath-boyunlu musun?
Biz bilmiyoruz nerelisin
Bize nereden gelmişiın?
- Gidiyorsun ay gibi olup
Avludan uzun boynun
Havadaki kazlardan
Sen güzelsin
Köydeki bütün kızlardan.
- Güzelliğin akşam doğan ay gibi,
Senin baban yaşı gibi ve zengin gibi.
Senin baban hem yaşı hem zengin,

- Sen giyesen daraylamı kaydağı.
Vay vay kançık meni koysağ öleyim,
Kazanımna kara kanlar kaynamay.*
- Senin ile köstebek yavrusu gibi oynamam;
Köstebek yavrusu, ben nedeyim, bağda oynar;
Benim gibi esir oğlan evde durup düşünür.*
96. *Seni bulan as baladay oynamay;
As balası, men neteyim, bawda oynar;
Meni yimik yesir ulan üyde turup oy oylar.*